

danella alpina L. (listy ± celokrajné, květenství 1–3květé, květní stopky přisedle žláznaté), *Soldanella minima* HOPPE (listy dužnaté, nejvyš 1 cm šir., celokrajné, květy většinou jednotlivé, květní stopky chlupaté žláznaté, koruna jen do

1/3 dřipená, ústí trubky bez šupinek) a *Soldanella pusilla* BAUMG. (listy tenké, nejvyš 1 cm šir., celokrajné, květy většinou jednotlivé, květní stopky přisedle žláznaté, koruna jen do 1/3 dřipená, bez šupinek).

5. *Hottonia* L. — žebrotka*)

Hottonia LINNAEUS Sp. Pl. 145, 1753.

Lit.: PRANKERD T. L. (1911): On the structure and biology of the genus *Hottonia*. Ann. Bot. 25: 253–267. — SOO R. (1948): Zur Systematik und Soziologie der Phanerogamenvegetation der ungarischen Binnengewässer V. Ann. Hist.-Natur. Mus. Nat. Hung. 39: 167–184. — KOVANDA M. (1961): Žebrotka bahenní (*Hottonia palustris* L.) na Třebechovicku. Východní Čechy 1961: 395–396. — PROCHÁZKA F. (1966): Žebrotka bahenní (*Hottonia palustris* L.), mizející druh naší květeny. Živa 14: 209–210.

Vytrvalé vodní byliny. Ponořená část lodyhy větvená, se vstřícnými nebo přeslenitými peřenosečnými listy, v uzlinách kořenující; část nad vodní hladinou nevětvená, bezlistá. Kořeny početné, nitovité, bílé. Květy v přeslenitých hroznech, různocnělečné, ve všech částech 5četné; koruna s krátkou trubkou a do plochy rozloženým lemem; tyčinky s krátkými nitkami; semeník podlouhle vejcovitý, s nitkovitou čnělkou; vajíčka početná, ± obrácená. Tobolka kulovitá, otvírající se pěti chlopněmi, které zůstávají při vrcholu spojeny. Semena početná. — 2 druhy v mírném pásu s. polokoule. — Entomogam. ? Kleistogam. Alogam. Heterostylie. Hydrochor.

1. *Hottonia palustris* L. — žebrotka bahenní Tab. 55/4

Hottonia palustris LINNAEUS Sp. Pl. 145, 1753.

Exsikáty: DOMIN et KRAJINA Fl. Českoslov. Exs., no 286. — TAUSCH Herb. Fl. Bohem., no 1262. — Extra fines: Fl. Exs. Reipubl. Bohem. Slov., no 1354. — Fl. Hung. Exs., no 391. — Fl. Neerl. Exs., no 9. — Fl. Siles. Exs., no 412. — HAYEK Fl. Stir. Exs., no 1221. — Pl. Polon. Exs., no 707.

Lodyha 15–50 (–60) cm vys., řídce chlupatá bílými nebo načervenalými chlupy, stopkatě žláznatá (zvl. pod vodou a v květenství). Listy v obrysu kopinaté, peřenosečné, 5–7 cm dl., úkrojky čárkovité, celokrajné, špičaté, 1,5–3,0 cm dl. Květy v 3–8květých přeslenech skládajících koncový hrozen. Listeny čárkovité, 6–8 mm dl., kratší nebo zděli květních stopek, které se za plodu prodlužují a sklánějí dolů. Kališní lístky z 1/4 srostlé, čárkovité, špičaté, 3–5 mm dl., koruna bílá nebo růžová, v ústí žlutá, trubka zděli kalicha, lem plochý, 16–24 mm v průměru, cípy obvejčité, tupé nebo slabě vykrojené, 6–7 mm dl. Tobolka 3–4 mm dl., kratší než kalich. Semena elipsoidní nebo kulovitá, tupě hranatá, světle hnědá až černohnědá, 1,2 mm v průměru. V–VII. Hf.

2n = 20 (ČR: 55d. Tros. pah.)

Variabilita: Suchozemská forma (f. *terrestris* GLÜCK), vznikající na stanovištích s kolísavým vodním sloupcem, se liší menšími rozměry (listy nanejvýš 2–3 cm dl., silně redukováne, s úkrojky jen 5–7 mm dl.); bývá většinou sterilní.

Ekologie a cenologie: Mělké mezotrofní tůně, vz. až dystrofní vody, slepá ramena, příkopy, odvodňovací strouhy v rašeliníštích; na hlinitých nebo písčitých substrátech často boha-

tých živinami, ale s nízkým obsahem vápníku. Diagnostický druh svazu *Nymphaeion albae* a rovněž asociace *Hottonietum palustris* TÜXEN 1937.

Rozšíření v ČR: Vzácně v termofytiku a v nižších polohách mezofytika (většina nalezišť, zvl. v Polabí a na j. Moravě už zanikla); v oreofytiku neroste. Těžiště výskytu ve stupni planárním a kolinním, ve stupni suprakolinním jen ojediněle (max.: Radouňka u Jindřichova Hradce, ca 480 m). Δ — Mapy: SLAVÍK in Květena ČSR 1: 82, 1988; SLAVÍK FKS 1990: 139.

T: 2. Stř. Poohří (Louny, jen staré údaje), 3. Podkruš. pán. (Ervénice; Komořany; Teplice; vesměs †), 5. Terež. kotl. (Terežín; Hrdly), 6. Džbán (okolí Kladna), 9. Dol. Povlt. (Roztoky; Brnky), 11. Stř. Pol., 12. Dol. Pojiz., 14. Cidl. pán., 15. Vých. Pol., 16. Znoj.-brn. pah., 18. Jihomor. úv., 21. Haná. — M: 24. Hor. Poohří, 28. Tep. vrchy (Loket), 31. Plz. pah. (Plzeň-Bolevec, Plzeň-Lobzy; pravděpodobně †), 34. Plán. hřeb. (Ždírec), 36a. Blat., 37e. Volyň. Předšum., 37f. Strak. váp., 38. Bud. pán., 39. Třeboň. pán., 41. Stř. Povlt. (jen v s. a j. části), 49. Frýdl. pah., 52. Ral.-bez. tab., 53. Podješ., 55. Čes. ráj (Modřice; Drhly), 60. Orl. opuky, 61. Dol. Poorl., 63. Českomor. mezih. (Žichlínek), 65. Kutnoh. pah., 67. Českomor. vrch. (jen v jz. části), 68. Mor. podh. Vysoč., 71. Drah. vrch., 72. Zábř.-unič. úv., 73. Hanuš.-rychleb. vrch., 74. Slez. pah., 76. Mor. brána, 77. Středomor. Karp. (Postoupky), 83. Ostr. pán.

Celkové rozšíření: Evropa, na severozápad po Irsko (izolovaná lokalita v s. Skotsku) a na sever po stř. Švédsko, na jih chybí na Iberském poloostrově a (kromě několika izolovaných výskytů) na Balkánském poloostrově; v Itálii jen roztroušeně. Zasahuje i na z. Sibiř, a ojediněle i do Malé Asie. — Mapy: MEUSEL et al. 1978: 343.

Poznámka: Heterostylie byla poprvé pozorována a popsána u tohoto druhu.

*) Zpracoval M. Kovanda

Tab. 55: 1 *Androsace maxima*. – 2 *A. elongata*. – 3 *A. septentrionalis*. – 4 *Hottonia palustris*, 4a – květ.

254 *Androsace / Cortusa*

